

NVAO • NEDERLAND

TOETS NIEUWE OPLEIDING

WO-BACHELOR

B ECONOMIE & SAMENLEVING

Universiteit Leiden

ADVIESRAPPORT

19 MAART 2024

Inhoud

1	Procedure NVAO.....	3
2	Nieuwe opleiding.....	4
	2.1 Algemene gegevens.....	4
	2.2 Profiel.....	4
	2.3 Panel.....	4
3	Oordeel.....	5
4	Sterke punten.....	6
5	Aanbevelingen.....	7
6	Beoordeling.....	8
	6.1 Standaard 1: Beoogde leerresultaten.....	8
	6.2 Standaard 2: Onderwijsleeromgeving.....	9
	6.3 Standaard 3: Toetsing.....	12
	6.4 Graad.....	14

1 Procedure NVAO

Het succesvol doorlopen van een procedure toets nieuwe opleiding (TNO) is een voorwaarde voor erkenning door de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO). Pas na deze kwaliteitstoets kan de instelling de bij de opleiding behorende wettelijk beschermde getuigschriften of diploma's afgeven.

De procedure voor een nieuwe opleiding is iets anders dan voor bestaande opleidingen die al zijn geaccrediteerd. Een TNO is een *plan*beoordeling. Na accreditatie valt ook de nieuwe opleiding onder de reguliere accreditatieprocedure.

Een NVAO-panel van deskundigen toetst de kwaliteit van de nieuwe opleiding tijdens een locatiebezoek aan de universiteit of hogeschool. Een discussie tussen *peers* vormt de basis van de beoordeling en resulteert in een adviesrapport. Informatie over de invulling van het locatiebezoek en een overzicht van het bestudeerde materiaal zijn opvraagbaar bij de NVAO.

De beoordeling is gebaseerd op de standaarden zoals beschreven in het Beoordelingskader voor de beperkte toets nieuwe opleiding van de NVAO (Stcrt. 2019, nr. 3198). Over de standaarden geeft het panel een gemotiveerd oordeel op een driepuntsschaal: voldoet, voldoet ten dele of voldoet niet. Vervolgens geeft het panel een gemotiveerd eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding, ook op een driepuntsschaal: positief, positief onder voorwaarden, of negatief.

Dit adviesrapport bevat de bevindingen, overwegingen en oordelen van het panel alsook de sterke punten en aanbevelingen. Op basis van dit rapport neemt de NVAO een accreditatiebesluit. Een beknopt adviesrapport is eveneens beschikbaar. De NVAO publiceert beide rapporten.¹

Meer informatie over de NVAO-werkwijze en de TNO-procedure is te vinden op www.nvao.net.

¹ <https://www.nvao.net/nl/besluiten>

2 Nieuwe opleiding

2.1 Algemene gegevens

Instelling	Universiteit Leiden
Opleiding	WO-Bachelor B Economie & Samenleving
Variant	Voltijd
Graad	Bachelor of Science
Afstudeerrichtingen	n.v.t.
Locatie	Den Haag
Studieomvang	180 EC ²

2.2 Profiel

De bacheloropleiding Economie & Samenleving is een Nederlandstalige opleiding in de algemene economie. De opleiding heeft als doel om moderne economen op te leiden die in staat zijn complexe maatschappelijke uitdagingen grondig te analyseren binnen een brede economische, juridische en politieke context. De BSc Economie & Samenleving onderscheidt zich van andere economie-opleidingen doordat ze maatschappelijke vraagstukken centraal stelt en nadruk legt op kennis van instituties. Studenten leren inzichten uit andere disciplines te benutten en normatief-politieke afwegingen te maken. De opleiding is het resultaat van een samenwerking tussen de afdeling Economie van de Universiteit Leiden (onderdeel van de faculteit Rechtsgeleerdheid), de Erasmus School of Economics, de afdelingen Belastingrecht, Europees recht, Sociaal recht en het Van Vollenhoven Instituut van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid en het Instituut Politieke Wetenschappen van de Faculteit der Sociale Wetenschappen van Universiteit Leiden.

2.3 Panel

Samenstelling

- Prof. dr. Maarten Goos (*voorzitter*), hoogleraar Recht, Economie, Bestuur en Organisatie, Utrecht School of Economics, Universiteit Utrecht
- Prof. dr. Ive Marx, hoogleraar Sociaal-Economische Wetenschappen en Sociologie, en directeur Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck, Universiteit Antwerpen
- Prof. dr. Daniel van Vuuren, hoogleraar Sociale Zekerheid en Economie, Tilburg University; hoofd cluster Sociale Zekerheid, SEO Economisch Onderzoek, Amsterdam
- Eline Pothoven BA, student wo-master Ethics of Education: philosophy, history and law, Rijksuniversiteit Groningen

Ondersteuning

- Dr. Marianne van der Weiden, secretaris
- Michèle Wera MA, NVAO-beleidsmedewerker en procescoördinator

Locatiebezoek

Den Haag, 6 februari 2024

² European Credits

³ Centraal Register Opleidingen Hoger Onderwijs

3 Oordeel

Het NVAO-panel oordeelt positief over de kwaliteit van de bacheloropleiding Economie & Samenleving van de Universiteit Leiden. De opleiding voldoet aan de drie standaarden van het NVAO-kader voor de beperkte beoordeling.

De bacheloropleiding Economie & Samenleving heeft een uniek en onderscheidend profiel door de multidisciplinaire insteek. Het is een gedegen economie-opleiding waarin studenten ook de basis krijgen van rechtsgeleerdheid en politicologie. Dat maakt afgestudeerden bij uitstek geschikt voor beleidsfuncties bij de overheid, omdat ze economische voorstellen kunnen beoordelen op juridische en politieke haalbaarheid. Het werkveld, vertegenwoordigd in de maatschappelijke adviesraad, vindt het daarnaast een sterk punt dat studenten leren zich mondeling en schriftelijk goed uit te drukken in het Nederlands. Na afronding van de bacheloropleiding is het mogelijk bij een overheidsorganisatie te gaan werken, maar het ligt meer voor de hand door te studeren in een economische masteropleiding. Daar bereidt de bacheloropleiding goed op voor.

Het programma heeft een duidelijke opbouw van breed naar specifiek. Het geheel aan vakken sluit goed aan op het profiel en is geordend aan de hand van vijf leerlijnen. (1) Studenten maken kennis met positief economisch denken: het begrijpen, analyseren en voorspellen van economische verschijnselen en gedrag, en (2) met normatief economisch denken: het afwegen van waardeoordelen bij het ontwikkelen en evalueren van overheidsbeleid. Het begrip 'brede welvaart' staat hierbij centraal, geïllustreerd aan de hand van drie maatschappelijke vraagstukken: klimaat, ongelijkheid en migratie. (3) Daarnaast doen studenten kennis op over publieke instituties en maken ze kennis met andere wetenschapsgebieden, vooral op het gebied van recht en politieke wetenschap, maar ook van geschiedenis, psychologie en bestuurskunde. Dit zorgt ervoor dat het curriculum een goede weerspiegeling is van het multidisciplinaire profiel van de opleiding. (4) Studenten leren de methoden en technieken om wetenschappelijk onderzoek uit te voeren, inclusief programmeren, statistiek en econometrie. (5) Tot slot hebben vaardigheden als samenwerken, presenteren en communiceren een belangrijke plaats in de opleiding. In de eerste anderhalf jaar volgen alle studenten hetzelfde programma, waarna ze vanaf de tweede helft van het tweede jaar keuzevakken volgen voor verdieping in rechtsgeleerdheid of politieke wetenschap. De eerste helft van het derde jaar biedt keuzemogelijkheden, zoals een minor, stage of een studieverblijf in het buitenland. Studenten sluiten de opleiding af met een individueel bachelorproject.

Studenten in het eerste jaar kunnen rekenen op begeleiding in tutorgroepen met een docent-tutor en een student-tutor. In latere studiefasen kunnen ze met vragen of problemen terecht bij docenten of de studieadviseur. De docenten zijn ervaren onderzoekers met veel onderwijservaring. Het panel adviseert te blijven inzetten op een divers onderwijsteam. Bij de opleiding zijn vier verschillende instituten (Erasmus School of Economics, Universiteit Leiden afdeling Economie, faculteit Rechtsgeleerdheid en Instituut Politieke Wetenschap) als partner betrokken en vertegenwoordigd in het opleidingsbestuur, evenals een student-lid. Zowel het opleidingsmanagement als de docenten overleggen regelmatig met elkaar om de vakken goed op elkaar af te stemmen en piekbelasting te voorkomen. De opleiding zal beschikken over een eigen onderwijsgebouw in Den Haag waarin studenten en docenten ruimte hebben om samen te werken. Dit kan bijdragen aan de gemeenschapsvorming.

De toetsen om de voortgang van studenten te beoordelen sluiten aan op de leerdoelen van de vakken. Het accent ligt echter sterk op schriftelijke tentamens aan het eind van een vak. Het panel adviseert het gewicht ervan bij de eindbeoordeling te heroverwegen, om nog beter te garanderen dat alle leerdoelen, inclusief de vaardigheden, evenwichtig getoetst worden en om tot een betere spreiding van de werklast voor studenten te komen. Een ervaren en betrokken examencommissie controleert systematisch de kwaliteit van toetsing.

Het panel verwacht dat de Nederlandstalige bacheloropleiding Economie & Samenleving de studenten een boeiende en kwaliteitsvolle opleiding zal bieden die goed aansluit bij de behoeften van het werkveld.

Standaard	Oordeel
1. Beoogde leerresultaten	Voldoet
2. Onderwijsleeromgeving	Voldoet
3. Toetsing	Voldoet
<i>Eindoordeel</i>	<i>positief</i>

4 Sterke punten

Het panel constateert de onderstaande sterke punten:

1. Uniek en onderscheidend profiel – De opleiding biedt studenten een degelijke opleiding in de economie, met aandacht voor politicologie en recht. Studenten leren zich goed uit te drukken in het Nederlands. Daardoor kunnen afgestudeerden economische beleidsadviezen schrijven en beoordelen op haalbaarheid.
2. Sterke afstemming en samenwerking – Vier instituten verzorgen gezamenlijk de opleiding, ieder vanuit de eigen sterkte en expertise. Zowel management als docenten coördineren hun inzet goed, waardoor het curriculum een coherent geheel is. Het eigen onderwijsgebouw in het centrum van Den Haag kan sterk bijdragen aan de gezamenlijkheid.
3. Betrokken werkveld – De opleiding benut de maatschappelijke adviesraad, waarin ministeries, planbureaus en uitvoeringsorganisaties vertegenwoordigd zijn, om de actualiteit en relevantie van het programma te garanderen. De werkveldpartners spelen ook een rol als gastdocent of stagebieder.
4. Duidelijke opbouw van het curriculum – Het profiel van de opleiding en de theoretische en praktische leerdoelen komen goed tot uitdrukking in het curriculum. Studenten ontwikkelen hun kennis van breed naar specifiek en passen hun kennis toe op maatschappelijke vraagstukken als klimaat, ongelijkheid en migratie.
5. Ervaren examencommissie – De beoogde examencommissie bestaat uit zeer ervaren leden en neemt een actieve rol op zich om de kwaliteit van toetsing en het niveau van de nieuwe opleiding te garanderen.

5 Aanbevelingen

Met het oog op de verdere ontwikkeling van de opleiding doet het panel een aantal aanbevelingen. Deze aanbevelingen doen geen afbreuk aan het positieve oordeel over de kwaliteit van de opleiding.

1. Toetsvormen – Heroverweeg het gewicht en de planning van de verschillende toetsvormen, zodat de nadruk minder komt te liggen op schriftelijke tentamens aan het eind van een vak. Bevorder daardoor een evenwichtige toetsing van alle leerdoelen, inclusief de vaardigheden, en een betere spreiding van de studielast voor studenten.
2. Maatschappelijke adviesraad – Overweeg een uitbreiding van de adviesraad met vertegenwoordigers uit organisaties zoals vakbonden en private organisaties om een goede vertegenwoordiging te krijgen uit ‘de maatschappij’, en verhelder de praktische aspecten, zoals zittingstermijnen en agendering van onderwerpen.
3. Gemeenschapsvorming – Het eigen onderwijsgebouw in Den Haag waarin studenten en docenten ruimte hebben om samen te werken kan bijdragen aan, maar is geen garantie op gemeenschapsvorming. Overweeg daarom hoe aspecten als cultuur, inrichting, en verwachtingen een aantrekkelijke werkplek in het nieuwe gebouw kunnen creëren. Aandacht voor diversiteit kan hierbij ook stimulerend werken.

6 Beoordeling

6.1 Standaard 1: Beoogde leerresultaten

De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.

Oordeel

Voldoet

Bevindingen en overwegingen

Profiel

De opleiding Economie & Samenleving onderscheidt zich van andere Nederlandse economische bacheloropleidingen doordat ze de bedrijfseconomische invalshoek vervangt door een meer maatschappelijk perspectief. De afdeling Economie van de Leidse universiteit heeft een degelijke economische opleiding met een multidisciplinair perspectief ontwikkeld. Studenten leren economische vraagstukken in hun beleidscontext te zien: zijn voorgestelde beleidsmaatregelen juridisch en politiek realistisch? Het panel heeft zich er tijdens het bezoek van vergewist dat de verbreding naar rechten en politieke wetenschap niet ten koste gaat van de gewenste diepgang van de opleiding. De nadruk op economische theorieën en methoden, aansluitend bij het referentiekader van de Nederlandse academische economie-opleidingen, zorgt ervoor dat afgestudeerden van deze bacheloropleiding kunnen doorstromen naar economische masteropleidingen.

Het panel kan zich vinden in de keuze voor de disciplines recht en politiek voor het multidisciplinair perspectief. Sociologie of bestuurskunde zouden ook relevant geweest zijn, maar de gemaakte keuze sluit aan bij de juridische en politicologische expertise van de Universiteit Leiden (UL). Uit het gesprek met vertegenwoordigers van het werkveld blijkt dat deze keuze ook door hen gedragen wordt. Zij waarderen het dat studenten kennis opdoen van Europees recht (indien studenten voor de track Recht kiezen). Daarnaast noemt het werkveld als comparatief voordeel dat studenten in goed Nederlands leren schrijven. Het panel vindt het positief dat de opleiding het werkveld in de ontwikkelingsfase al heeft betrokken, en dat heeft geformaliseerd in een maatschappelijke adviesraad. Deze adviesraad heeft leden uit de relevante beleidscontext (ministeries, planbureaus, gemeentes en uitvoeringsorganisaties) en wordt jaarlijks geraadpleegd over profiel en inhoud van de opleiding. Het is een sterk punt dat de opleiding al in de ontwikkelingsfase advies heeft gevraagd via een formele maatschappelijke adviesraad. Een volgende stap is de uitwerking van praktische details, zoals zittingstermijnen, agendering en doorwerking. Het panel beveelt de opleiding aan de samenstelling van de maatschappelijke adviesraad, die nu vooral bestaat uit vertegenwoordigers van publieke beleidsorganen, te verbreden en uit te breiden met bijvoorbeeld leden uit vakbonden en andere middengroepen. In aanvulling op de formele adviesraad hebben docenten veelvuldig informeel contact met het beleidsveld, waardoor ze de actualiteit en relevantie van de opleiding kunnen bewaken en de inhoud zo nodig bijstellen.

Beoogde leerresultaten

Het profiel van de opleiding komt goed tot uitdrukking in de geformuleerde leerresultaten. Bij de economie-specifieke leerresultaten vindt het panel de nadruk op institutionele kennis en de expliciete aandacht voor normatief denken sterke punten. Deze aspecten bieden een duidelijke toegevoegde waarde ten opzichte van andere Nederlandse economieopleidingen. Ook waardeert het panel de beoogde algemene leerresultaten die een breed scala bestrijken, van wetenschappelijk onderzoek en maatschappelijke problemen identificeren naar informatie-, communicatie- en reflectievaardigheden.

Het aanvraagdossier toont aan dat de beoogde leerresultaten overeenkomen met het bachelorniveau, zoals uitgewerkt in het Nederlandse kwalificatieraamwerk op niveau 6, en met het referentiekader van de Nederlandse academische economie-opleidingen. Dit garandeert dat afgestudeerden van deze bacheloropleidingen toegang hebben tot economie-opleidingen op masterniveau.

Naam opleiding

De opleiding heeft gekozen voor de naam Economie & Samenleving vanwege de aandacht voor maatschappelijke vraagstukken. Het panel stelde het opleidingsmanagement de vraag of Economie & Beleid niet beter zou passen bij de inhoud van de opleiding. De opleiding meent echter dat Economie & Samenleving beter aansluit bij de

belangstelling van aanstaande studenten, passend bij het vwo-profiel Economie en Maatschappij. Het panel respecteert de keuze van de opleiding.

Conclusie

De opleiding heeft in haar profiel en de beoogde leerresultaten weloverwogen keuzes gemaakt: studenten krijgen diepgaande kennis van de economie, terwijl de multidisciplinaire breedte aansluit bij waar de universiteit sterk in is, namelijk recht en politieke wetenschap. Deze disciplines bieden een stevig fundament voor de beleidsondersteunende en adviserende functies waar afgestudeerden (meestal na een aansluitende masteropleiding) in terecht komen. Een ander sterk punt is de aandacht voor schriftelijke uitdrukingsvaardigheid in het Nederlands. Beide punten sluiten goed aan bij de behoeften van het werkveld en maken de opleiding Economie & Samenleving uniek en onderscheidend. Het panel concludeert dat de opleiding aan de standaard voldoet.

6.2 **Standaard 2: Onderwijsleeromgeving**

Het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.

Oordeel

Voldoet

Bevindingen en overwegingen

Curriculum

Het curriculum kent een duidelijke opbouw: de eerste twee jaar bestaan elk uit twaalf vakken van 5 EC. In een blok van acht weken volgen studenten drie parallelvakken. De eerste helft van het derde jaar biedt studenten keuzeruimte om zich in een minor, stage of studie in het buitenland verder te specialiseren. Studenten ronden de opleiding af met vier cursussen van 5 EC en het bachelorproject van 10 EC. De concept-OER (onderwijs- en examenregeling) geeft een helder inzicht in doelen en opbouw van het programma en daarnaast in zaken die voor studenten belangrijk zijn, zoals toelating, studiebegeleiding en -advies, toetsing en kwaliteitszorg.

Om de samenhang tussen de vakken te verduidelijken onderscheidt de opleiding vijf leerlijnen: positief economisch denken, normatief economisch denken, empirische vaardigheden, begrip van verwante disciplines en van instituties, en algemene academische vaardigheden. Een matrix maakt duidelijk hoe de vakken bijdragen aan de leerlijnen en daarmee aan de beoogde leerresultaten. Het panel is het met de opleiding eens dat dit een adequaat controlemechanisme biedt aan opleidingsmanagement en docenten om de balans in het programma te bewaken. Voor de studenten bieden de leerlijnen volgens de docenten inzicht in wat voor de opleiding belangrijk is. Tijdens het bezoek benadrukken de docenten vooral het onderscheid tussen positief en normatief economisch denken, en de nadruk op vaardigheden naast kennis.

Het panel waardeert de inhoudelijke opbouw in het curriculum, van breed naar specifiek. Een mooi voorbeeld hiervan zijn de empirisch gerichte vakken (wiskunde, statistiek, inleiding econometrie en toegepaste econometrie), die studenten een toenemende complexiteit bieden. Het panel kan zich ook goed vinden in de keuze om studenten eerst te laten denken als econoom en daarna pas te leren rekenen als econoom. Een inhoudelijk onderwerp waarbij de opleiding de inbreng van de maatschappelijke adviesraad actief heeft benut, betreft de aandacht voor specifieke onderzoeksmethoden. Hoewel het werkveld het belang van kwalitatief onderzoek onderkent, heeft de adviesraad bij de ontwikkeling van de opleiding aangegeven de voorkeur te geven aan inhoudelijke diepgang in de klassieke kwantitatieve onderzoeksmethoden. Een sterk punt in het programma is de aandacht voor verschillende perspectieven. Op het eerste gezicht oogt het curriculum nogal klassiek en orthodox, maar uit de gesprekken blijkt dat studenten in verschillende vakken in aanraking komen met uiteenlopende denkrichtingen. Hiervoor zijn met name de leerlijnen normatief economisch denken en begrip van verwante disciplines bedoeld. Bij verwante disciplines gaat het vooral om recht en politicologie, maar daarnaast krijgen studenten een introductie in geschiedenis, psychologie en bestuurskunde. Het curriculum is zo een goede weerspiegeling van het multidisciplinaire profiel van de opleiding. Uit het gesprek met de maatschappelijke adviesraad blijkt dat het werkveld de vakken Datavisualisatie en Gedragseconomie zeer op prijs stelt. Ook waardeert de adviesraad de aandacht voor het goed leren argumenteren en schrijven in correct Nederlands. Het panel is het met dit oordeel eens.

Voor de toepassing van kennis heeft de opleiding drie maatschappelijke vraagstukken als thema gekozen: klimaat, ongelijkheid en migratie. Desgevraagd laten de docenten weten dat deze thema's in de loop van de tijd kunnen veranderen, mede door maatschappelijke ontwikkelingen en vragen uit het werkveld. Het panel is het met de opleiding eens dat een eventuele verandering van thema's geen invloed heeft op de kwaliteit van de opleiding, omdat de eindtermen en leerlijnen gelijk blijven, evenals de onderliggende theorie en academische *tools*.

Op basis van de cursusbeschrijvingen stelt het panel vast dat de vakken inhoudelijk van het juiste bachelorniveau zijn. Docenten maken veelal gebruik van Engelstalige handboeken. Omdat deze door hun aard niet altijd zeer actueel zijn, verdient het aanbeveling de gebruikte literatuur aan te vullen met recente artikelen. Gezien het karakter van de opleiding moedigt het panel de opleiding aan te zoeken naar Nederlandstalig studiemateriaal of dat zelf te ontwikkelen.

Naast de leerlijnen kent het curriculum twee tracks (recht en politieke wetenschap), bestaande uit twee keuzecursussen in het tweede studiejaar. De keuzecursussen bouwen voort op de verplichte vakken in deze twee disciplines. In het gesprek met het panel lichten de betreffende trackcoördinatoren overtuigend toe dat ze in de verplichte vakken studenten een representatief beeld en voldoende kennis kunnen geven van juridische instituties en vaardigheden en van politicologie. Deze kennis is niet heel diepgaand, maar voldoende als basis. Studenten die zich verder willen verdiepen, kunnen naast de keuzecursussen van het tweede jaar hun keuzeruimte in het derde jaar hiervoor benutten. Uit het brede aanbod van ruim honderd minoren van het LDE-samenwerkingsverband (Universiteit Leiden, Technische Universiteit Delft en Erasmus Universiteit) heeft de opleiding er als advies tien geselecteerd, maar studenten zijn vrij in hun keuze. Ze kunnen ook opteren voor een stage of een studieverblijf in het buitenland.

Studenten ronden de opleiding af met een bachelorproject. Groepjes van ongeveer tien studenten werken hierbij aan een gezamenlijk thema, maar werken dat individueel uit. Na een aantal gezamenlijke bijeenkomsten krijgen de studenten individueel begeleiding. Desgevraagd lichten de docenten toe dat er een uitgebreide docentehandleiding beschikbaar is om een consistente aanpak te garanderen. Het panel adviseert voldoende capaciteit in te zetten voor de begeleiding van het bachelorproject en ook gebruik te maken van peerfeedback en peerreview.

De opleiding maakt goed gebruik van de nabijheid van relevante publieke instituties in Den Haag. Medewerkers ervan zullen optreden als gastdocent. Als onderdeel van het mentoraat in jaar 1 wordt gekeken of het mogelijk is bezoeken aan ministeries of andere instituten te organiseren. De studievereniging wordt ondersteund om contact te zoeken met de Haagse context. Daarnaast bieden de contacten met het werkveld stagemogelijkheden voor studenten in het derde studiejaar.

Bij de opleiding zijn vier partners betrokken. Dit vraagt om goede onderlinge afspraken, sterke coördinatie en regelmatige afstemming. Dit blijkt goed geregeld te zijn. De UL en de EUR hebben voor de opleiding Economie & Samenleving een bestuurlijke overeenkomst gesloten. Elke partner is vertegenwoordigd in het opleidingsbestuur, de opleidingscommissie en de examencommissie. De verdeling van economievakken tussen de Erasmus School of Economics (ESE) en de afdeling Economie van de UL blijkt organisch tot stand gekomen te zijn, op basis van de inhoudelijke expertise. Zo verzorgt de ESE de kernvakken in micro- en macro-economie en econometrie, terwijl de UL zich meer richt op de toegepaste economie. De Faculteit Rechtsgeleerdheid en het Instituut Politieke Wetenschap van de UL dragen zorg voor de tracks recht respectievelijk politieke wetenschap. Zowel op management- als op docentniveau is sprake van sterke coördinatiemechanismen die voor de benodigde afstemming zorgen. Formele coördinatie vindt plaats in het semesteroverleg waarin het opleidingsmanagement en alle docenten die in het komende semester een vak verzorgen, bijeenkomen. Tot slot is er frequent onderling informeel contact en nemen de docenten zich voor de groepsvorming te bevorderen door gezamenlijke seminars te organiseren. Het toekomstige nieuwe gebouw dat als thuishaven voor de opleiding zal fungeren (zie hieronder), zal zeker ook positief bijdragen aan de gemeenschapsvorming.

Didactisch concept

Het panel herkent in de curriculumopzet en gehanteerde werkvormen de onderwijsvisie die EUR en UL voorstaan: verwevenheid van onderzoek en onderwijs, activerend onderwijs en verbondenheid met de samenleving. Docenten benutten hun onderzoek bij de opzet en uitvoering van hun vakken en studenten maken actief kennis met onderzoek in de leerlijnen empirische vaardigheden en algemene academische vaardigheden. In het gesprek

met het panel geven docenten concrete voorbeelden van activerende werkvormen in het onderwijs dat ze verzorgen, zoals discussiesessies. Bij grote groepen studenten zal een activerende aanpak naar het oordeel van het panel wel voortdurende aandacht vereisen. Ook stimuleert het panel de docenten na te denken over andere creatieve werkvormen in bijvoorbeeld werkcolleges. De gekozen thema's (klimaat, ongelijkheid en migratie), gastdocenten uit de beleidspraktijk en bezoeken aan instituties zorgen volgens het panel voor de beoogde verbondenheid met de samenleving.

Docenten

Het panel is onder de indruk van de kwaliteit van het onderwijsteam. De opleiding zal worden verzorgd door ervaren docenten die gepromoveerd zijn en onderzoek doen. Hun didactische kwaliteit is gegarandeerd doordat zowel de UL als de ESE de basiskwalificatie onderwijs (BKO) vereisen van hun wetenschappelijke staf. Docenten verzorgen onderwijs in de vakken en onderwerpen waarin ze specialist zijn. Hoogleraren zullen in alle fasen van de opleiding een actieve bijdrage leveren. Zoals hierboven beschreven zijn de samenwerking en coördinatie goed geregeld, in formele en informele contacten.

Voor de nieuwe opleiding is al bekend wie de beoogde docentleden van de opleidingscommissie zijn. Het panel heeft er hierdoor vertrouwen in dat de opleidingscommissie haar rol actief zal vervullen. De andere helft van de opleidingscommissie zal bestaan uit studentleden zodra de opleiding gestart is. De opleidingscommissie zal haar wettelijke rol in de kwaliteitszorg invullen door de resultaten van cursusevaluaties en het concept-opleidingsjaarverslag te bespreken en het management naar aanleiding daarvan te adviseren.

Opvallend is de gender-onevenwichtigheid in het docententeam, ook in de vertegenwoordiging tijdens het locatiebezoek. Het aandeel vrouwelijke stafleden is zeer gering. Het panel is zich ervan bewust dat dit niet alleen een probleem aan de UL is en dat het management zich inzet om dit in balans te brengen.

Studiebegeleiding

Studenten worden vooral in het begin van de studie intensief begeleid in tutorgroepen met een docent-tutor en een student-tutor. Studenten hebben daarnaast enkele één-op-ééngesprekken met de docent-tutor om de studievoortgang te bespreken en de zelfreflectie te bevorderen. In deze gesprekken kan de student ook advies vragen bij de keuze van een track. De docenten hebben goede ervaringen opgedaan met een dergelijk intensief traject in de Faculteit Rechtsgeleerdheid. In het tweede en derde studiejaar kunnen studenten bij vragen of problemen een beroep doen op de studieadviseur of de kernvakdocenten. Voor de voorbereiding van stages heeft de afdeling Economie een stagecoördinator. De invulling van de rol en taken van de stagecoördinator voor de nieuwe opleiding is nog niet uitgewerkt. Het panel vindt dat studenten door het tutoraat goed begeleid worden bij de start van hun studie en geeft de opleiding in overweging deze begeleiding te verlengen tot halverwege het tweede studiejaar om de keuze van een track nog beter voor te bereiden. Het panel adviseert het opleidingsmanagement te bewaken dat er voldoende capaciteit beschikbaar is voor de begeleiding in het (eventuele langere) tutoraat, de afstudeerfase en de stagecoördinatie.

Studeerbaarheid

Doordat de toetsing grotendeels geconcentreerd is aan het eind van elk vak (zie voor meer details paragraaf 6.3) bestaat er naar het oordeel van het panel een zeker risico dat de studie-inzet van de studenten zich in de laatste weken van een blok concentreert. Daardoor komt de spreiding van de studielast, en daarmee de studeerbaarheid, onder druk te staan. Desgevraagd lichten de docenten tijdens het bezoek toe dat de schriftelijke tentamens weliswaar aan het eind van een vak plaatsvinden, maar dat studenten meestal al tijdens de cursus aan opdrachten (essays, presentaties) werken. Door aan deze opdrachten te werken bereiden ze ook hun tentamens voor. In het eerdergenoemde semesteroverleg stemmen de docenten aan het begin van elk blok en semester onderling hun deadlines af, om overbelasting in een bepaalde periode te voorkomen. Het panel vindt dit een goed initiatief en vertrouwt erop dat deze maatregelen effectief zijn in het bevorderen van de studeerbaarheid.

Voorzieningen

De opleiding Economie & Samenleving zal samen met de nieuwe masteropleiding Economie van de Publieke Sector verzorgd worden in een nieuw-gerenoveerd pand aan het Spui in Den Haag. Naar verwachting zal dit gebouw bij de geplande start van de opleiding, in september 2025, beschikbaar zijn. Het pand zal ruimte bieden aan onderwijsactiviteiten en aan de studievereniging. De docenten, die immers afkomstig zijn uit verschillende instituten uit de regio Den Haag-Leiden-Rotterdam, zullen kunnen beschikken over ruimtes voor samenwerking. Deze eigen locatie ziet de opleiding terecht als een sterke troef om tot gemeenschapsvorming te komen, maar het

is geen garantie. Het panel beveelt de opleiding aan na te gaan hoe aspecten als cultuur, inrichting, en verwachtingen een aantrekkelijke werkplek in het nieuwe gebouw kunnen creëren. Het panel meent dat aandacht voor diversiteit hierbij ook stimulerend kan werken.

Voertaal

De voertaal in de opleiding is Nederlands. Dit houdt in dat alle vakken in principe in het Nederlands gegeven worden. Dit geldt in ieder geval voor de vakken in het eerste studiejaar. Studiemateriaal zal zowel Nederlands- als Engelstalig zijn. Als voor een bepaald vak de hoorcollegedocent het Nederlands onvoldoende beheerst, zullen de hoorcolleges weliswaar in het Engels gegeven worden, maar zullen de werkgroepen in het Nederlands zijn. De opleiding zal zich houden aan de regels hieromtrent van overheid en universiteit, die gezien de politieke discussie mogelijk gaan veranderen. Hierdoor zal de opleiding niet alleen in naam, maar ook in praktijk Nederlandstalig zijn en de studenten voorbereiden op de Nederlandse arbeidsmarkt.

Conclusie

Samenvattend stelt het panel vast dat de opleiding een goede onderwijsleeromgeving biedt. Het curriculum bevat een coherent geheel van vakken die nodig zijn voor de beoogde economie-opleiding met een multidisciplinair perspectief. Door de veelheid aan vakken is het van belang de cumulatieve opbouw van kennis en vaardigheden goed te blijven monitoren. De coördinatiemechanismen zoals leerlijnen, opleidingsbestuur en semesteroverleg geven hiervoor voldoende handvatten. Docenten zetten in op activerend onderwijs en vormen samen een sterk en ervaren onderwijsteam. De studenten worden in het eerste jaar intensief begeleid door student- en docent-tutores. Wellicht kan dit nog iets langer worden doorgezet om de keuze voor een track te begeleiden. De nadruk op tentamens aan het eind van een vak kan ertoe leiden dat de studielast onevenwichtig gespreid is. Het is daarom van belang de studeerbaarheid goed te bewaken. Het nieuwe pand in Den Haag is een pluspunt dat de gemeenschapsvorming zeker kan bevorderen. Het panel concludeert dat de opleiding aan de standaard voldoet.

6.3 **Standaard 3: Toetsing**

De opleiding beschikt over een adequaat system van toetsing.

Oordeel

Voldoet

Bevindingen en overwegingen

Toetsbeleid

Conform het toetsbeleid hanteert de opleiding een variatie aan toetsvormen om alle leerdoelen te toetsen, waarbij de toetsvorm het leerdoel volgt. Het kan gaan om tentamens, essays, groepsopdrachten en presentaties. De nadruk ligt op individuele toetsing, zowel in de verschillende vakken als in het afsluitende bachelorproject. Dat is volgens de opleiding ook de verklaring voor het grote aandeel schriftelijke tentamens in het programma, vooral in het eerste jaar. Docenten willen namelijk toetsen of elke student de kennis voldoende beheerst. Groepsopdrachten vinden ze daarvoor minder geschikt. Het panel merkt op dat deze aanpak het risico met zich meebrengt dat de studielast onevenwichtig wordt gespreid: studenten concentreren hun inspanning in de periode kort voor het tentamen. Het panel vraagt of de opleiding overwogen heeft mid-term toetsen in te voeren. De docenten menen echter dat spreiding van de studielast door mid-term toetsen in te voeren niet voor de hand ligt. Daarvoor zijn de blokken te kort (acht weken). Het zou de studiedruk juist extra verhogen, is hun inschatting. Alleen in het vak Wiskunde wordt een dergelijke tussentoets afgenomen. Het panel adviseert deze keuze nog eens te overwegen, omdat spreiding van de toetsing het leerproces van studenten bevordert. Een spreiding van toetsing biedt ook de mogelijkheid om meer variatie aan te brengen in de toetsvormen. Zo kunnen onderwijsvormen gericht op vaardigheden (presentaties, opdrachten, essays, etc.) mogelijk evenwichtig(er) getoetst worden in meer cursussen dan nu het geval is. Dit kan bijdragen aan meer gespreide toetsing en werkdruk.

Het panel waardeert de aandacht voor vaardigheden in het curriculum, maar vindt dat het belang ervan in de toetsing niet goed tot uitdrukking komt. Studenten krijgen in verschillende vakken opdrachten om hun vaardigheden te toetsen, zoals een essay-opdracht in het vak Toegepaste welvaartseconomie en een presentatie bij Gedragseconomie. Het cijfer voor een opdracht heeft echter minder gewicht dan het afsluitende tentamen en kan gecompenseerd worden. Studenten kunnen daardoor voor een vak slagen zonder de vaardigheden op

voldoende niveau te beheersen. De docenten brengen daar als ervaring tegenin dat studenten in de praktijk meestal betere resultaten behalen bij de toetsing van vaardigheden dan van kennis, waardoor de compensatie eerder andersom werkt. Ze hebben geprobeerd een goede balans te vinden in de compensatieregeling.

Groepsopdrachten zijn nuttig om vaardigheden in samenwerken en communiceren te toetsen. Dergelijke opdrachten komen dan ook in verschillende vakken voor. Studenten houden individueel een logboek bij, zodat de docent zo nodig achteraf kan nagaan of elke student voldoende aan het eindresultaat heeft bijgedragen. In de meeste gevallen krijgen alle studenten bij een groepsopdracht hetzelfde cijfer, maar soms omvat een groepsopdracht ook een individuele component. Het panel vindt het positief voor de ontwikkeling van reflectievaardigheden dat niet alleen docenten tussentijds feedback geven, maar dat bij een aantal opdrachten ook met peerfeedback en -assessment wordt gewerkt.

Het panel vraagt de docenten of ze hebben overwogen een portfolio te hanteren als eindbeoordeling van de opleiding, voortbouwend op de logboeken die al gebruikt worden. Daar heeft men inderdaad over nagedacht, maar bij navraag bleek het werkveld duidelijk voorkeur te hebben voor een scriptie als eindproduct. Om bij de beoordeling van de scriptie tot consistentie te komen tussen de begeleider en een tweede onafhankelijke lezer werkt men met een uitgebreid beoordelingsformulier, waarna beide beoordelaars hun oordeel bespreken. Het panel verneemt dat men hiermee in andere opleidingen goede ervaringen heeft en dat grote verschillen in cijfers zelden voorkomen. Bij docenten uit het buitenland is in het begin vaak enige socialisatie nodig om de gevoelswaarde van cijfers toe te lichten. Indien nodig wijst de afstudeercoördinator een derde lezer aan. De docenten zijn het met het panel eens dat consistentie in beoordeling een punt van aandacht moet blijven.

Toetskwaliteit

De opleiding hanteert passende procedures om de kwaliteit per toets te garanderen. Het gebruik van toetsplannen en toetsmatrijzen bewaakt de congruentie tussen leerdoelen en toetsen op programma- en cursusniveau (validiteit). Voordat een tentamen wordt afgenomen bekijken twee docenten de vragen en het antwoordmodel. Dit vierogenprincipe wordt ook in praktijk gebracht bij de beoordeling van de bachelorscriptie, zoals hierboven beschreven (betrouwbaarheid). Achteraf evalueert de door de examencommissie ingestelde toetscommissie steekproefsgewijs de kwaliteit van toetsen en scripties en bespreekt ze de resultaten hiervan met de betreffende docenten om zo nodig tot verbetering te komen. Bij opvallende uitslagen stelt de examencommissie een nader onderzoek in. Studenten worden in de cursusbeschrijvingen duidelijk geïnformeerd over de toetsing (transparantie).

Examencommissie

De beoogde examencommissie bestaat uit vier leden, die afkomstig zijn uit de instituten die als partner bij de opleiding betrokken zijn. In het gesprek was duidelijk dat zij daar al uitgebreide ervaring in een examencommissie hebben opgedaan. De examencommissie is er duidelijk op gericht een goed systeem van kwaliteitszorg in te richten: de examencommissie benoemt de examinatoren, ziet toe op het gebruik van toetsmatrijzen en peerreview van tentamens, vangt eventuele signalen van studenten op, gaat in gesprek met docenten en koppelt regelmatig terug aan het opleidingsmanagement. Bij deze nieuwe opleiding heeft de examencommissie de tentamens die al voor het eerste jaar ontwikkeld zijn, bekeken. Ook hebben leden van de examencommissie expliciet gekeken of de bacheloropleiding voldoende aansluit op masteropleidingen. De examencommissie stelt een toetscommissie in om jaarlijks de toetskwaliteit achteraf aan de hand van steekproeven te controleren. Bij de steekproef van bachelorscripties zal de nadruk gelegd worden op de lage (6) en hoge (9) cijfers. Zowel de toetscommissie als de examencommissie streeft terecht naar een stimulerende in plaats van een sanctionerende rol, om een lerende cultuur te bevorderen. Indien na herhaalde constatering van een probleem geen verbetering optreedt, kan de examencommissie een docent de examenbevoegdheid ontnemen.

Voor detectie en sanctionering van plagiaat en fraude hanteert de examencommissie duidelijke instrumenten (Turnitin) en standaardprocedures. Wat betreft de rol van Artificial Intelligence (AI) verwacht de examencommissie geen problemen bij toetsing. AI kan nuttig zijn voor de uitvoering van bepaalde taken in het werkveld en kan op zich als een mooie ontwikkeling beschouwd worden. Op hoger cognitief niveau kan AI zich op dit moment niet meten met mensenwerk, maar de ontwikkeling gaat door. Daarom is het nodig op universitair niveau kaders te ontwikkelen voor het gebruik van AI in het onderwijs. De te hanteren toetsvormen bij Economie & Samenleving sluiten uit dat studenten door AI oneigenlijk voordeel behalen: bij take-home examens kan AI gebruikt worden, maar deze vorm wordt volgens de examencommissie slechts beperkt gebruikt. Het panel is het

met de commissie eens dat de intensieve begeleiding bij de bachelorscriptie, met bespreking van tussenversies, en het gebruik van recente data in empirisch onderzoek voldoende bescherming bieden op dit vlak.

Conclusie

Samenvattend stelt het panel vast dat de opleiding een goed uitgewerkt toetsstelsel heeft, gebaseerd op een helder toetsbeleid en toetsplan. De opleiding biedt voldoende en passende variatie in toetsvormen. Wel beveelt het panel aan het gewicht van de deoltoetsen bij de eindbeoordeling te heroverwegen, om nog beter te garanderen dat alle leerdoelen, inclusief de vaardigheden, evenwichtig getoetst worden. Ook kan dit bijdragen aan een betere spreiding van de werklast voor studenten. De opleiding hanteert sterke kwaliteitsborgingsmechanismen om validiteit, betrouwbaarheid en transparantie van de toetsen te bewaken. De beoogde examencommissie is bekwaam en betrokken. Het panel concludeert dat de opleiding aan de standaard voldoet.

6.4 Graad

Het panel adviseert om de volgende graad aan de opleiding toe te kennen: Bachelor of Science

Afkortingen

AI	Artificial Intelligence
BKO	Basiskwalificatie Onderwijs
ESE	Erasmus School of Economics
EUR	Erasmusuniversiteit
OER	Onderwijs- en examenregeling
UL	Universiteit Leiden

